

“ABU ALI IBN SINO” BUGUNGI KUN YOSHLARINING MA'NAVIYAT MAKTABI SIFATIDA

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi,

Islomshunoslik yo'nalishi 3-kurs talabasi

Ahmadjanov Muhammadyoqub

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abu Ali Ibn Sinoning hayoti va ilmiy faoliyati, uning asarlari va ta'limotlari orqali bugungi yoshlarimiz egallashi kerak bo'lgan ma'naviy-axloqiy sifatlar, axloq-odob va insonning aqliy tarbiyasini qanday shakllantirish usullari haqida so'z ketadi.

Kalit so'zlar: Ibn Sino, axloq, odob, ma'naviyat, axloqiy sifatlar, aql, axloqli odam, baxt bn Sino, ilmiy meros, tibbiyot, falsafa, ma'naviy-axloqiy qarashlar, ilmiy metodologiya, ta'lim va tarbiya, "Tib qonunlari", "Shifo kitobi", "Najot kitobi", O'rta asrlar, ilmiy tadqiqot, axloqiy fazilatlar..

KIRISH: Mamlakatimizda hozirgi kunda barcha sohalarda tubdan o'zgarishlar bo'lmoqda. Buning asosiy sababi Respublikamiz Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning Ibn Sino, dunyoga Abu Ali Husayn ibn Abdallah ibn Sino nomi bilan tanilgan, O'rta asrlarda yashab, sharq va g'arb dunyosida katta obro' qozongan buyuk olim va faylasufdir. Uning ilmiy va falsafiy asarlari butun dunyo bo'ylab keng tarqalgan va ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Ibn Sinoning ilmiy faoliyati tibbiyot, falsafa, matematika, astronomiya, kimyo va boshqa ko'plab sohalarni qamrab olgan. Uning asarlari nafaqat ilmiy bilimlar, balki insoniy fazilatlar va axloqiy qadriyatlarni ham targ'ib etadi. Ushbu maqolada Ibn Sinoning hayoti, ilmiy merosi, tibbiyotga, falsafaga va ta'lim-tarbiya sohalariga qo'shgan hissasi batafsil yoritiladi.

ASOSIY QISM: Ibn Sinoning hayoti va ilmiy merosi .Ibn Sino, to'liq ismi bilan Abu Ali Husayn ibn Abdallah ibn Sino, 980-yil 16-avgustda Buxoro yaqinidagi Afshona qishlog'ida tug'ilgan. U yoshligida Qur'onni yod olgan va turli fanlarda, jumladan, falsafa, tibbiyot, matematika va astronomiyada chuqur bilimlarga ega bo'lgan. Ibn Sinoning ilmiy faoliyati davomida u ko'plab asarlar yozgan bo'lib, ularning eng mashhuri "Tib qonunlari" (Al-Qanun fi't-tibb) asaridir. Bu asar tibbiyotning asosiy manbalaridan biri bo'lib, O'rta asrlar davomida Sharq va G'arb dunyosida keng qo'llanilgan.

Ibn Sinoning tibbiyotga qo'shgan hissasi. Ibn Sinoning tibbiyotga qo'shgan hissasi ulkan. U tibbiy bilimlarni tizimlashtirgan va ko'plab kasalliklarni davolash usullarini batafsil tavsiflagan. Uning "Tib qonunlari" asari besh jildidan iborat bo'lib, unda anatomiya, fiziologiya, patofiziologiya, kasalliklar diagnostikasi va davolash usullari, shuningdek, dorivor o'simliklar va dorilar haqida ma'lumotlar keltirilgan. Ibn Sino tibbiyotda eksperiment va kuzatuvga katta ahamiyat bergan. Uning tibbiy tavsiyalari va dorivor o'simliklardan foydalanish usullari bugungi kungacha ham ahamiyatini yo'qotmagan.

Ibn Sinoning falsafaga qo'shgan hissasi. Ibn Sino falsafa sohasida ham katta hissa qo'shgan. U Aristotel va Forobiy falsafasini chuqur o'rganib, o'zining falsafiy qarashlarini shakllantirgan. Ibn Sinoning falsafiy asarlari orasida "Kitab ash-Shifa" (Shifo kitobi) va "Kitab an-Najot" (Najot kitobi) muhim o'rin tutadi. Ularning asosiy mavzusi insonning ruhi, aql va mavjudotlarning mohiyatini o'rganishdir. Ibn Sino mavjudotlarning tabiatini ilmiy va falsafiy nuqtai nazardan tushuntirib, ularning orasidagi o'zaro bog'liqlikni izlagan.

Ibn Sinoning ma'naviy-axloqiy qarashlari. Ibn Sino axloq va odob-axloq masalalariga ham katta ahamiyat bergan. U odamlarning axloqiy sifatlarini shakllantirishda bilim va ilmiy tarbiya muhimligini ta'kidlagan. Ibn Sinoning

fikriga ko'ra, insonlar axloqli va fazilatli bo'lish uchun ilmga intilishlari va ilmiy bilimlarni hayotda qo'llashlari kerak. Uning asarlarida insonning axloqiy fazilatlarini, masalan, adolat, halollik, sabr-toqat va kamtarlik kabi sifatlar keng yoritilgan. Ibn Sino odamlarni ilmsizlik va johillikdan qutulishga, axloqiy poklikka va insoniy fazilatlarini rivojlantirishga undagan.

Ibn Sinoning ilmiy metodologiyasi. Ibn Sino ilmiy metodologiyaga katta e'tibor qaratgan va ilmiy bilimlarni empirik kuzatuv va eksperimentlar orqali tasdiqlash kerakligini ta'kidlagan. U ilmiy tajribalarning ahamiyatini yuqori baholab, nazariy bilimlarni amaliyotda sinab ko'rishning muhimligini ta'kidlagan. Uning ilmiy ishlari ko'plab keyingi davr olimlariga ilhom manbai bo'lib xizmat qilgan va ilmiy metodologiya rivojiga katta hissa qo'shgan.

Ibn Sinoning ta'lim va tarbiyaga qo'shgan hissasi: Ibn Sino ta'lim va tarbiya masalalariga ham katta e'tibor qaratgan. U o'qituvchi va murabbiylarning rolini yuqori baholab, ularning o'quvchilarga ilmiy bilimlarni o'rgatish bilan birga axloqiy tarbiyani ham berishlari kerakligini ta'kidlagan. Ibn Sinoning fikricha, ta'lim jarayoni o'quvchilarni nafaqat ilmiy bilimlar bilan boyitishi, balki ularning axloqiy fazilatlarini ham rivojlantirishi kerak. Shu bilan birga, u ta'limning insonparvarlik va demokratik tamoyillariga asoslanishi lozimligini qayd etgan.

Ibn Sinoning asarlaridagi bu fikrlar hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning ilmiy va axloqiy qarashlari bugungi yosh avlod uchun ham muhim manba hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Ibn Sinoning ilmiy va axloqiy merosi hozirgi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan. Uning tibbiyot, falsafa, ta'lim va tarbiya sohalaridagi asarlari bugungi kun yoshlarining ma'naviy va axloqiy jihatdan yetuk bo'lishlariga katta hissa qo'shadi. Ibn Sinoning asarlari nafaqat ilmiy bilimlarni, balki axloqiy fazilatlarni ham rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, ularning mazmuni hozirgi kunda ham o'z qadrini yo'qotmagan.

Qisqacha qilib aytganda, yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib ko'rishimiz mumkunki, insonlarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishda Abu Nasr Forobiy va Ibn Sino kabi buyuk mutafakkirlarning asarlari muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, Ibn Sinoning ilmiy va axloqiy merosi hozirgi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, uning ta'limotlari va falsafiy qarashlari yosh avlodning tarbiyasi uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Tarixiy ahamiyat va madaniy merosi: Ibn Sinoning asarlari O'rta asr ilm-fani va madaniyatining yuksalishiga katta hissa qo'shgan. U o'zining ko'p qirrali ilmiy faoliyati orqali nafaqat tibbiyot, balki falsafa, astronomiya, kimyo, matematika va musiqashunoslik kabi ko'plab sohalarda ham yirik yutuqlarga erishgan. Ibn Sino Sharqning ko'pgina davlatlarida qadr topgan va uning asarlari ko'plab tillarga tarjima qilingan, bu esa uning ilmiy merosini yanada kengroq miqyosda tarqalishiga sabab bo'lgan.

Yoshlar tarbiyasidagi roli: Bugungi kunda Ibn Sinoning asarlari yoshlar tarbiyasida katta ahamiyatga ega. Uning ilmiy va axloqiy qarashlari yoshlarning ilmiy dunyoqarashini kengaytiradi, ularni axloqiy jihatdan yetuk, ma'naviy boy va insonparvar bo'lishga undaydi. Ibn Sinoning ilmiy metodologiyasi va axloqiy tamoyillari ta'lim muassasalarida keng qo'llanilishi, o'quvchilarning nafaqat bilim olishlariga, balki axloqiy sifatlarini rivojlantirishlariga ham yordam beradi.

Zamonaviy ta'limda o'rni: Ibn Sinoning ilmiy va axloqiy merosi zamonaviy ta'lim jarayonida ham muhim o'rin tutadi. Uning asarlari va g'oyalari ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy qilishda, ta'lim jarayonini insonparvarlik va demokratik tamoyillar asosida tashkil etishda qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, Ibn Sinoning ilmiy ishlari va axloqiy qarashlari o'quvchilarga bilim olish jarayonida nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham egallashlariga yordam beradi.

Axloqiy tarbiya va ma'naviyat: Ibn Sino axloqiy tarbiyani yosh avlodning yetuk shaxs bo'lib shakllanishida muhim omil sifatida ko'rgan. U insonning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda bilim va tarbiyaning o'rnini ta'kidlagan. Ibn Sinoning fikricha, inson axloqiy jihatdan yetuk bo'lishi uchun avvalo o'zining ma'naviy kamolotiga intilishi, axloqiy qoidalarni o'zlashtirishi va ularga amal qilishi lozim. U insonning axloqiy fazilatlarini tarbiyalashda ustoz va murabbiylarning rolini yuqori baholagan.

Xulosa qilib, quyidagi tavsiyalarni keltirish mumkin:

- Ta'lim muassasalarida Ibn Sino asarlarini chuqur o'rganish va targ'ib etish;
- O'quv dasturlariga Ibn Sinoning ilmiy va axloqiy qarashlarini kengroq kiritish;
- Ilmiy va axloqiy tadbirlarni tashkil etishda Ibn Sino merosidan foydalanish;
- Yosh avlodni Ibn Sinoning ilmiy va axloqiy merosi bilan tanishtirish va ulardan ilhomlanishga undash.

Ibn Sinoning ilmiy va axloqiy merosi nafaqat o'z davrida, balki bugungi kunda ham katta ahamiyatga ega bo'lib, uning asarlari va g'oyalari yosh avlodni tarbiyalashda, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishda va jamiyatning ma'naviy-axloqiy yuksalishida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar

1. 2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi pf-60-son.
2. "Ta'lim to'g'risida" gi qonun. O'zbekiston Respublikasining qonuni, 23.09.2020 yildagi O'RQ-637-son.
3. Ibn Sino "Tib qonunlari" tarjimonlar Abdusodiq Irisov, Mahkam Mahmudov, Urfon Otajon. Mas'ul muharrirlar M.Xayrullaev, M.Jakbarov. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016. – 320 b.
4. Xayrullayev M.M. "Ibn Sino va uning ilmiy merosi". Toshkent, 1963.
5. Ibn Sinoning "Ilm va axloq". Toshkent, Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.